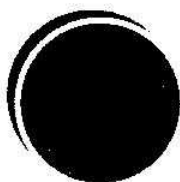

پرستاری سلامت فرد و خانواده

بر اساس سرفصل مصوب دروس شورای عالی برنامه‌ریزی
برای دانشجویان کارشناسی پرستاری

تألیف

دکتر سمند موری

با همکاری

حسین شهدادی

عزیز شهرکی واحد

اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی اراک

جامعه‌نگار
موسسه انتشارات

سرشناسه	: منصوری، علی، ۱۳۶۹ -
عنوان و نام پدیدآورنده	: پرستاری سلامت فرد و خانواده: بر اساس سرفصل مصوب دروس شورای عالی برنامه‌ریزی برای دانشجویان کارشناسی پرستاری/ تالیف علی منصوری، با همکاری حسین شهدادی، عزیز شهری واحد.
مشخصات نشر	: تهران: جامعه‌نگر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: [دوازده] ۱۸۰ ص: مصور .
شابک	: ۱۱۹۰۰۰ ریال: 978-600-101-545-8
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۷۳] - ۱۷۶.
عنوان دیگر	: نمایه.
موضوع	: پرستاری بهداشت جامعه - - راهنمای آموزش (عالی)
موضوع	: (Communitiy health nursing - - Study and teaching (Higher
شناسه افزوده	: شهدادی، حسن، ۱۳۵۶ -
شناسه افزوده	: شهرکی‌واحد، عزیز، ۱۳۴۳ -
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ۴ م ۸ / RT۹۸
رده‌بندی دیویی	: ۶۱۰/۷۳۳۳۰۷۶
شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی	: ۴۳۹۸۱۵

این اثر، مشتمل بر ۱۷۳ فصل و ۱۷۶ صفحه است. این کتاب به هیچ بخشی از کتاب به هیچ شکلی اعم از فتوکپی یا بازنویسی مطالب در هرگونه رسانه‌ی من جمله کتاب، لوح فشرده و مجلات، بدون اجازه‌ی کتبی ناشر قابل استفاده نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود.

پرستاری سلامت فرد و خانواده

تألیف علی منصوری

با همکاری حسین شهدادی، عزیز شهری واحد

ناشر جامعه‌نگر

نوبت و سال چاپ اول / ۱۳۹۵؛ شمارگان ۱۰۰۰ نسخه

صفحه‌آرایی آرساکو؛ طراحی جلد: مهدی انوشیروانی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی دانش

بهای ۱۱۹۰۰۰ ریال

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۱-۵۴۵-۸

نشر جامعه‌نگر

- ناشر شایسته تقدیر (۱۳۹۴)
- ناشر برگزیده حوزه جوانان (سال ۱۳۹۳)
- ناشر برگزیده حوزه کتاب سال دانشجویی (۱۳۹۴)
- ناشر برگزیده حوزه کتاب سال (سال ۱۳۹۳)
- ناشر برگزیده کشور (سال ۱۳۹۳)
- ناشر برگزیده کتاب سال دانشجویی (۱۳۹۴)

دفتر مرکزی نشر جامعه‌نگر

تهران: خ انقلاب - مقابل درب اصلی دانشگاه تهران - خ فخر رازی - خ نظری - شماره ۸۴. تلفن: ۶۶۴۹۳۷۱۶ - ۶۶۴۹۴۱۸۷

فروش اینترنتی: www.Jph.ir

کتاب‌فروشی‌های معتبر پزشکی سراسر کشور

اهواز: رشد - شرق (اردبیل) خیام • ارومیه: شاهد ابزارگران • اصفهان: کیا - پارسا • ایلام: رشد • بابل: علی‌زاده • بجنورد: ارسطو • بروجرد: ولایت • بوشهر: کتاب‌فروشی عمادی • تالش: جامعه‌نگر • تبریز: شیرنگ • تکاب: میرچی • جهرم: کلبه کتاب • خرم‌آباد: نشر قلم • رشت: دانشگاه آزاد پل طالشان - ارجمند - مزده • ساری: دانشجو - امیرکبیر • سمنان: نسیم - اشراق • شیراز: مرکز کتاب دانشگاه علوم پزشکی شیراز - جمالی • قم: فانوس اندیشه • قزوین: حکیم • کرمان: پایرووس • کرمانشاه: دانشمند

فهرست مطالب

۱. خانواده به عنوان زمینه‌ای که سایر اعضا در آن قرار گرفته‌اند: ۹ ۲. خانواده به منزله مددجو: ۹ ۳. خانواده به منزله یک سیستم (سیستم تعاملی): ۹ ۴. خانواده به منزله جزئی از جامعه: ۱۰ تئوری‌های پرستاری خانواده: ۱۰ ۱. تئوری عملکردی ساختاری: ۱۱ ۲. تئوری سیستم‌های خانواده: ۱۱ ۳. تئوری تکاملی: ۱۲ ۴. تئوری تعاملی: ۱۲ موانع فعالیت‌های پرستاری خانواده: ۱۳ ارزیابی در پرستاری خانواده: ۱۳ مدل مداخله‌ای بررسی خانواده و FS3I: ۱۴ مدل بررسی خانواده فریدمن: ۱۵ اکومپ و ژنوگرام: ۱۶ ژنوگرام: ۱۶ ۱۸. ۱۸ فصل ۲ ■ ازدواج و خانواده از دیدگاه اسلام ۲۱ ازدواج: ۲۱ نظر اسلام نسبت به ازدواج تشکیل خانواده: ۲۱ آیات و روایات مربوط به ازدواج: ۲۲ فواید ازدواج از نظر اسلام: ۲۲ معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام: ۲۳ شرایط اسلامی برای همسر (مرد): ۲۳ صفات یک همسر خوب از دیدگاه اسلام: ۲۴ اهداف ازدواج در جهان بینی اسلام: ۲۴ حقوق خانواده در اسلام: ۲۴ وظایف مرد در برابر همسر: ۲۴ وظایف زن در برابر همسر: ۲۵ وظایف والدین نسبت به فرزندان: ۲۵	فصل ۱ ■ مفهوم، انواع و بررسی خانواده ۱ چالش‌های پرستاران جامعه‌محوری که با خانواده‌ها کار می‌کنند: ۱ جمعیت‌شناسی خانواده: ۲ تعاریف خانواده: ۲ عملکرد خانواده: ۳ ساختار و انواع خانواده: ۴ انواع خانواده: ۴ ۱. خانواده هسته‌ای (Nuclear family): ۴ ۲. خانواده گسترده یا به نسلی: ۴ (Extended family): ۵ ۳. خانواده جفت هسته‌ای (Dyad): ۶ ۴. خانواده تک‌والدی: ۶ (Single parent family): ۶ ۵. خانواده تک نفری: ۶ (One-person family): ۶ ۶. زوجین میانسال یا مسن: ۶ (Middle-age couple): ۷ ۷. زندگی با یکدیگر قبل از ازدواج: ۷ ۸. خانواده با خط مشی شغلی دوم: ۷ ۹. خانواده گروهی (Group family): ۷ ۱۰. خانواده با پیوند موقت: ۷ ۱۱. با هم جنس زندگی کردن: ۷ ۱۲. خانواده رضایی (Step family): ۷ ۱۳. خانواده با ملحقیات: ۷ ۱۴. خانواده مرکب (Composite family): ۷ ۱۵. خانواده پیوسته (joint family): ۸ ۱۶. خانواده راهیابی: ۸ (Family of orientation): ۸ ۱۷. خانواده ستاکی (Stem family): ۸ ۱۸. خانواده ناقص: ۸ چهار رویکرد در پرستاری خانواده: ۹
--	--

۴۶	بهداشت فردی کودکان.....
۴۶	تغذیه.....
۴۶	الگوی حوادث و فعالیت.....
۴۷	بهداشت دهان و دندان.....
۴۷	واکسیناسیون.....
۴۷	بهداشت فردی نوجوانان.....
۴۷	تغذیه.....
۴۸	واکسیناسیون.....
۴۸	بهداشت بدن و پوست و مو.....
۴۸	بهداشت دوران عادت ماهیانه.....
۴۸	بهداشت فردی زنان باردار.....
۴۸	تغذیه.....
۴۸	بهداشت دهان و دندان.....
۴۹	واکسیناسیون.....
۴۹	بهداشت دستگاه ادراری.....
۴۹	بهداشت جنسی.....
۴۹	بهداشت سفر.....
۴۹	بهداشت فردی سالمندان.....
۵۰	تغذیه.....
۵۰	بهداشت دهان و دندان.....
۵۰	واکسیناسیون.....
۵۰	ورزش و فعالیت بدنی.....
۵۱	خانواده، عنوان واحد خدمات بهداشتی.....
۵۱	سلامت خانواده.....
	وضعیت سلامت، عدم سلامتی و بهبودپذیری
۵۱	خانواده.....
۵۲	ویژگی‌های خانواده‌های سالم.....
۵۲	تعریف بهداشت خانوادگی.....
۵۳	عوامل مؤثر بر بهداشت خانواده.....
۵۳	عوامل محیطی.....
۵۴	خصوصیات فردی و رفتاری.....
۵۵	نظام مراقبت بهداشتی.....
۵۵	زیست‌شناسی انسان.....
۵۶	اهداف مراقبت بهداشتی خانواده.....
۵۶	اصول مراقبت بهداشتی خانواده.....
۵۷	فصل ۴ ■ مراحل تکامل خانواده.....

۲۵	وظایف فرزندان نسبت به والدین.....
۲۵	تحقیق در امر ازدواج.....
۲۵	دوران نامزدی.....
۲۶	شرایط فردی ازدواج.....
۲۶	مهمترین عوامل مؤثر بر ازدواج.....
۲۶	سن ازدواج.....
۲۶	دین و مذهب.....
۲۷	فرهنگ.....
۲۷	طبقه اجتماعی.....
۲۷	وضعیت سیاسی - اقتصادی.....
۲۷	ریشه اقتصادی اختلاف‌های زوجین.....
۲۷	شغل همسر.....
۲۷	تحصیلات، هوش و استعداد.....
۲۸	وضعیت جسمانی.....
۲۸	خانواده زوجین.....
۲۸	ملیت و جغرافیا.....
۲۸	مهریه.....
۲۹	موانع دیررسی ازدواج در ایران.....
	ازدواج‌های نادرست و غلطی که در جامعه ما رایج است.....
	موانع ازدواج برای دختران.....
۲۹	علل ازدواج‌های شتابزده از سوی دختران.....

فصل ۳ ■ اصول بهداشت فردی و سلامت

۳۱	خانواده.....
۳۱	بهداشت فردی.....
۳۱	بهداشت پوست.....
۳۲	بهداشت مو.....
۳۳	بهداشت ناخن.....
۳۳	بهداشت دست و پا.....
۳۴	استحمام - پوشاک.....
۳۵	بهداشت استراحت، خواب و ورزش.....
۳۵	بهداشت قامت.....
۳۸	بهداشت چشم.....
۴۱	بهداشت گوش.....
۴۳	بهداشت دهان و دندان.....
۴۶	بهداشت فردی در دوره‌های تکامل.....

۸۳	الگوهای ارتباطی غیر مؤثر
۸۳	الگوهای ارتباطی در خانواده
۸۳	۱. دموکراسی
۸۴	۲. آزادی مطلق
۸۴	۳. دیکتاتوری
۸۴	روابط والدین با فرزندان
۸۴	انواع الگوهای رفتاری والدین با فرزندان

فصل ۶ ■ فرایند پرستاری در خانواده ۸۷

۸۷	روش‌های جمع‌آوری اطلاعات
۸۸	بررسی و شناخت
۸۸	نکات مهم در هنگام مصاحبه
۸۸	ویژگی‌های فرایند پرستاری در مرحله بررسی و شناخت
۸۹	چهارچوب توانایی‌های خانواده
۸۹	اجزای بررسی و شناخت در خانواده
۹۲	تشخیص پرستاری
۹۳	برنامه‌ریزی
۹۴	تنظیم اولویت‌ها و مداخله پرستاری
۹۴	اجرا
۹۵	ارزشیابی
۹۶	سوالات

فصل ۷ ■ اصول بازدید از منزل ۹۷

۹۸	تعریف - دیدار هداشتهی در منزل
۹۸	هدف
۹۸	اهداف ویژه در بازدید از منزل
۹۹	علت‌های انجام بازدید در منزل
۹۹	مزایا و معایب
۹۹	برنامه‌ریزی قبل از بازدید منزل
۱۰۰	مراحل بازدید از منزل
۱۰۰	مرحله آغاز
۱۰۰	مرحله قبل از بازدید
۱۰۱	مرحله بازدید در منزل
۱۰۲	اقدامات مؤثر در بازدید منزل
۱۰۲	امنیت در بازدید منزل
۱۰۲	راه‌های ارتقای امنیت پرستار

مراحل رشد خانواده ۵۸

۵۸	۱- تغییر در اعضای خانواده
۵۸	۲- مراحل زندگی خانوادگی بر اساس سن و رتبه کلاسی بزرگترین فرزند
۵۹	۳- تغییرات خانواده مربوط به بازنشستگی پدر
۵۹	وظایف تکاملی خانواده
۶۰	مرحله ۱: تشکیل خانواده
۶۱	مرحله ۲: فرزند دار شدن
۶۱	مرحله ۳: خانواده با کودک سن قبل از مدرسه
۶۴	مرحله ۴: خانواده با کودک سن مدرسه
۶۵	مرحله ۵: خانواده با نوجوان
۶۶	مرحله ۶: والدین فرزند به خارج از منزل
۶۷	مرحله ۷: خانواده در سن مانسالی
۶۸	مرحله ۸: خانواده در مرحله بازنشستگی و پیری

فصل ۵ ■ ساختار خانواده ۷۱

۷۱	ساختار خانواده
۷۱	نظام ارزشی
۷۳	ساختار قدرت
۷۳	ساختار نقشی
۷۳	رفتار نقشی
۷۴	تضاد نقشی
۷۴	کشش نقشی
۷۴	مشارکت نقشی
۷۴	الگوی نقشی
۷۶	ساختار الگوهای ارتباطی
۷۶	تعریف ارتباط
۷۷	انواع ارتباط
۷۹	مرزهای خانواده
۷۹	ارتباط مؤثر در خانواده و مشخصات آن
۷۹	خصوصیات فرستنده مؤثر
۸۰	خصوصیات گیرنده مؤثر
۸۰	ارتباط غیر مؤثر در خانواده و مشخصات آن
۸۰	مشخصات فرستنده غیر مؤثر
۸۲	خصوصیات گیرنده غیر مؤثر

۱۱۵.....	خشونت و سوء رفتار در خانواده
۱۱۶.....	ایجاد الگوهای سوء رفتار
۱۱۶.....	تربیت فرد
۱۱۷.....	انواع سوء رفتار در خانواده
۱۱۷.....	سوء رفتار با شریک جنسی زن
۱۱۸.....	سوء رفتار به عنوان یک فرآیند
۱۱۹.....	سوء رفتار جنسی با شریک زندگی
۱۱۹.....	سوء رفتار در دوران بارداری
۱۲۰.....	بررسی سوء رفتار
۱۲۱.....	سوء رفتار نسبت به کودکان
	سوء رفتار نسبت به سالمندان
۱۲۶.....	(Older abuse)
۱۲۷.....	سطوح پیشگیری در سوء رفتار
۱۲۷.....	پیشگیری اولیه
۱۲۸.....	پیشگیری ثانویه
۱۲۸.....	پیشگیری ثالثیه
۱۲۸.....	اقدامات پرستاری

۱۳۱.....	فصل ۱۰ ■ خانواده‌های آسیب‌پذیر
۱۳۲.....	خانواده‌های تک‌سرپرست
۱۳۲.....	مشکلات خانواده‌های تک‌سرپرست
۱۳۳.....	فقر
۱۳۳.....	سوء رفتار
۱۳۳.....	خانواده‌های فقیر
۱۳۳.....	نقش پرستاران، داشت جامعه در کمک به خانواده‌های فقیر
۱۳۶.....	خانواده‌های فقیر
۱۳۶.....	مهاجرت
۱۳۷.....	بیماری‌های مزمن و تأثیر آن بر خانواده
۱۳۸.....	خانواده با یک نفر بیمار

۱۳۹.....	فصل ۱۱ ■ معلولیت در خانواده
۱۳۹.....	ملاک‌های رشد طبیعی
۱۳۹.....	۱- رفتار حرکتی
۱۴۰.....	۲- رفتار کلامی (گفتار)
۱۴۰.....	۳- رفتار هیجانی و عاطفی
۱۴۰.....	۴- رفتار اجتماعی

۱۰۲.....	مرحله پایانی
۱۰۳.....	تنظیم قرارداد با خانواده‌ها
۱۰۳.....	اهداف قرارداد
۱۰۳.....	فرآیند تنظیم قرارداد
۱۰۴.....	مزایا و معایب قرارداد
۱۰۴.....	مرحله پس از بازدید
۱۰۴.....	فعالیت‌ها
۱۰۴.....	ارزشیابی بازدید منزل
۱۰۴.....	کیف بازدید منزل
۱۰۵.....	روش به‌کارگیری کیف بازدید منزل
۱۰۵.....	منازل مورد بازدید
۱۰۵.....	بازدید منزل از نظر ایمنی

	فصل ۸ ■ بحران در خانواده‌های روش‌های تطابق
۱۰۷.....	با آن
۱۰۸.....	ویژگی‌های بحران
۱۰۸.....	انواع بحران
۱۰۸.....	بحران تکاملی
۱۰۸.....	بحران موقعیتی
۱۰۸.....	بحران تکاملی - وضعیتی
۱۰۸.....	مراحل بحران
۱۰۹.....	عکس‌العمل نسبت به بحران
۱۰۹.....	مرحله شوک
۱۰۹.....	مرحله دفاعی
۱۱۰.....	آگاهی از موقعیت بحرانی
۱۱۰.....	حل مشکلات و تطبیق
۱۱۰.....	خانواده و بحران
۱۱۱.....	مداخله در بحران خانواده
۱۱۱.....	فرآیند پرستاری در بحران
۱۱۱.....	ارزیابی فرد بحران‌زده
۱۱۲.....	مداخله در بحران
۱۱۲.....	تدابیر در بحران
۱۱۲.....	اقدامات
۱۱۳.....	ارزشیابی

۱۱۵.....	فصل ۹ ■ سوء رفتار در خانواده
۱۱۵.....	سوء رفتار و خشونت

۱۵۴.....	ب- عوامل خانوادگی.....	۱۴۱.....	تعریف معلولیت.....
۱۵۵.....	ج- عوامل اجتماعی.....	۱۴۱.....	اقسام معلولیت.....
۱۵۶.....	مواد مخدر مجاز.....	۱۴۲.....	عقب ماندگی ذهنی.....
۱۵۶.....	شخصیت معتادین.....	۱۴۳.....	معلولین جسمی.....
۱۵۷.....	علائم مصرف مواد مخدر در معتادین.....	۱۴۳.....	خصوصیات معلولیت.....
	علایم هشداردهنده نسبت به معتادشدن	۱۴۳.....	خانواده و معلولیت.....
۱۵۷.....	فرد.....	۱۴۴.....	اثرات داشتن کودک معلول بر خانواده.....
۱۵۷.....	عوارض محرومیت از مواد مخدر در معتادین.....	۱۴۶.....	پیشگیری از معلولیت.....
۱۵۷.....	عوارض اعتیاد.....	۱۴۶.....	پیشگیری سطح اول.....
	اختلالات بالینی توأم با مصرف مواد	۱۴۶.....	پیشگیری سطح دوم.....
۱۵۷.....	تخذیری.....	۱۴۶.....	پیشگیری سطح سوم.....
۱۵۸.....	رابطه شغل با اعتیاد.....		
۱۵۸.....	درمان.....	فصل ۱۲ ■ اعتیاد در خانواده..... ۱۴۹	
۱۵۸.....	توصیه‌ها و آموزش‌های دوران ترک.....	۱۴۹.....	تعریف اعتیاد.....
۱۵۹.....	پیشگیری.....	۱۵۰.....	واکنش‌های اجتماعی در برابر اعتیاد.....
۱۶۰.....	نقش پرستاران بهداشت جامعه در رابطه با اعتیاد.....	۱۵۰.....	طرز رفتار و شخصیت معتادین.....
		۱۵۱.....	انواع مواد مخدر و اثرات جسمی و روانی آنها.....
		۱۵۱.....	انگیزه‌های شروع سوء مصرف مواد.....
فصل ۱۳ ■ طلاق در خانواده..... ۱۶۱		۱.....	۱. افزایش توانایی جسمی..... ۵۲
۱۶۲.....	عوامل مؤثر بر طلاق.....	۲.....	۲. افزایش توانایی جنسی..... ۵۲
۱۶۲.....	الف - عوامل اجتماعی.....	۳.....	۳. اختلالات روان پزشکی درمان نشده..... ۱۵۲
۱۶۳.....	ب- عوامل فردی.....	۴.....	۴. دردهای جسمی مزمن..... ۱۵۲
۱۶۴.....	پیامدهای طلاق.....	۵.....	۵. همانندسازی با بزرگ‌ترها..... ۱۵۲
۱۶۴.....	اثرات طلاق.....	۶.....	۶. دسترسی به پول هنگفت..... ۱۵۳
۱۶۴.....	اثر روان والدین.....	۷.....	۷. تصورات نادرست درباره مصرف مواد
۱۶۵.....	اثر روان کودکان.....	مخدر..... ۱۵۳	
۱۶۶.....	اثرات اجتماعی جامعه.....	۸.....	۸. ایجاد احساسات ویژه..... ۱۵۳
۱۶۷.....	روش‌های صحت‌یابی خانواده.....	۹.....	۹. عضویت در یک خرده فرهنگ برای کسب
۱۶۸.....	نقش پرستاران بهداشت جامعه در طلاق.....	حمایت..... ۱۵۳	
		۱۰.....	۱۰. روش‌های مقابله با استرس..... ۱۵۳
ضمیمه..... ۱۷۱		۱۱.....	۱۱. تشویق عضو معتاد خانواده..... ۱۵۴
منابع..... ۱۷۳		عوامل مؤثر بر ایجاد اعتیاد..... ۱۵۴	
واژه‌نامه..... ۱۷۷		الف- عوامل فردی..... ۱۵۴	

الهی

کجا فکر و کجا گنجینه راز

اگر لطف تو نبود پرتو انداز

تعریف سازمان جهانی بهداشت از سلامتی، تعریفی ایده آل و عملاً دست نیافتنی است زیرا نمی‌توان فردی را پیدا نمود که در هر سه بُعد جسمی، روانی، اجتماعی کاملاً سالم باشد. بعلاوه نمی‌توان مرزی بین سلامتی و بیماری قائل شد لیکن همه تلاش‌ها در این زمینه در جهتی است که ما را به تعریف ایده آل گرایانه سازمان جهانی بهداشت برساند. یکی از روش‌های دست یافتن به این مهم، عملکرد صحیح و مناسب پرستاران می‌باشد.

به‌طور کلی حیطه خدمات پرستاران تنها در بیمارستان نبوده، بلکه آنان می‌توانند وارد اجتماع شده و در کلینیک، مدارس، مراکز بهداشتی، کارخانه‌ها، خانه سالمندان، مراکز مشاوره و بسیاری حیطه‌های دیگر در امره اقبال مشغول به کار گردند. کمبود نقش پرستار در محیط‌هایی که مردم در آن زندگی و کار می‌کنند کاملاً سهواً است. پرستاری سلامت جامعه یکی از رشته‌هایی است که می‌تواند در ارتقاء سطح سلامت جامعه نقش اساسی داشته باشد ولی متأسفانه تاکنون جایگاه این حرفه در سیستم بهداشت و درمان مستحسن نشده است.

با توجه به تغییر سرفصل دروس مربوط به پرستاری بهداشت جامعه، اساتید محترم، جهت تدریس و ارائه دروس پرستاری سلامت جامعه با نبود کتاب جامع و کامل مواجه بوده‌اند. طرح کلی و محتوای این کتاب بر اساس سرفصل مصوب دروس شریعی عالی برنامه ریزی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی جهت تدریس واحد پرستاری سلامت فرد و خانواده تنظیم شده است. این کتاب مشتمل بر ۱۳ فصل و حاوی مطالب متنوع درباره خانواده، مشکلات اجتماعی - بهداشتی آن و نقش پرستاران در برخورد با این مشکلات می‌باشد. افراد دیگری که می‌توانند از مطالب آموزشی این کتاب، توشه و نصیبی داشته باشند، پرسنل اجرایی مراکز بهداشتی - درمانی، رابطین بهداشتی و بهورزان شاغل در خانه‌های روستایی هستند.

خداوند را شاکریم، او را برای این فرصت گران مایه سپاس می‌گوییم و بر او درخواست داریم عنایت خویش را به کوشش ما مبذول دارد. مسلماً کتاب حاضر خالی از نقص و اشکال نیست، بنابراین به نظرات سازنده، نقد علمی و دقت نظر شما به عنوان همراهان خود در جهت کامل‌تر و پرفایده‌تر شدن این اثر نیازمندیم.

به امید توفیق الهی

علی منصوری

تابستان ۱۳۹۵